

SÆRSKILT ORDNING FOR Å IVARETA BARN OG UNGES INTERESSER I PLANLEGGINGEN

Kommunen har en viktig oppgave i å sikre at barn og unge har et godt oppvekstmiljø, sørge for at deres interesser blir ivaretatt og at de blir hørt i saker som angår dem. Etter § 3-3 tredje ledd i plan- og bygningsloven skal kommunestyret sørge for å etablere en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser i all plan- og byggesaksbehandling. Intensjonen er at barn og unges interesser skal bli bedre synliggjort og ivaretatt i plan- og byggesaksbehandling. Det forutsettes videre at den som innehar funksjonen involveres på et tidlig tidspunkt og gis mulighet til å uttale seg når i de deler av kommunens plan- og byggesaksbehandling som berører barn og unges interesser, og deres oppvekstmiljø.

4.1 Hvem bør utpekes?

Det forutsettes at den som blir utpekt til å ivareta denne funksjonen har kunnskaper og erfaringer med barn og ungdom og forstår betydningen av og behovet for å legge til rette for et godt oppvekstmiljø. Kommunen må selv vurdere hvem det er mest hensiktsmessig å rekruttere til denne oppgaven, men departementet anbefaler at den som utpekes er ansatt i kommunens administrasjon. Departementet foreslår at vedkommende omtales som *barn- og unges talsperson* eller *barne- og ungdomsrepresentant*.

Da det i 1989 ble innført et pålegg i plan- og bygningsloven om at kommunene skulle utpeke en barnerepresentant, ble det forutsatt at vedkommende skulle være et supplement til og en faglig styrke av det organet som fremmet og godtok planer. Det var derfor ikke i tråd med lovens intensjon dersom et politisk medlem i bygningsrådet ble utpekt til å også være barnas talsperson.

Kommunal – og moderniseringsdepartementet mener ordningen etter § 3-3 tredje ledd fortsatt skal være i tråd med de opprinnelige intensjoner, og kan derfor ikke anbefale at den som pekes ut er politisk valgt og sitter i planutvalg eller det organet som behandler planer og byggesaker. Det vil heller ikke være i samsvar med intensjonen å utpeke en person som også har andre oppgaver å ivareta for det faste utvalg for plansaker. Det vil derfor også gjelde for personer i administrasjonen som har et alminnelig samordningsansvar for planlegging, som for eksempel en plan- eller bygningssjef, miljøvernleder eller kommuneplanlegger.

Departementet anbefaler at det utnevnes en vararepresentant slik at kommunen unngår situasjoner hvor man er uten barnas talsperson, når plan- og byggesaker står på sakskartet i de politiske utvalg. I uheldig tilfeller vil det kunne være tale om saksbehandlingsfeil, dersom kommunen ikke oppfyller lovkravet. Det vil være uheldig

for kommunen ved klagebehandling av en plansak, dersom hensyn og konsekvenser for barn og unge ikke er blitt tilstrekkelig belyst som følge av manglende oppfølging eller tilstedeværelse av barnerepresentanten.

4.2 Organisatorisk tilknytning og plassering

Kommunen må avklare organisatorisk tilknytning for den personen som skal ivareta barn og unges interesser i planleggingen. Anbefaling om barnefaglig kompetanse tilsier at den utpekte rekrutteres fra en sektor med kompetanse og kunnskaper om barn og ungdom.

Barn- og unges talsperson bør ikke ha en fysisk plassering som gir publikum inntrykk av at vedkommende er en del av kommunens plan- og byggesaksavdeling. Det er likevel gunstig og praktisk at den som innehar funksjonen har muligheter for å fungere aktivt og tidlig i planprosessen med kort vei til de møter hvor planer mottas, drøftes og utarbeides.

Det er viktig å være klar over at den som innehar den særskilte ordningen ikke er ment å være et lokalt barneombud, men skal konsentrere seg om å ivareta barn og unges interesser i plan og byggesaksbehandlingen etter plan- og bygningsloven.

4.3 Tilrettelegging og opplæring

Kommunen må legge til rette for at vedkommende som innehar funksjonen gis opplæring. Det er nødvendig at den utpekte settes i stand til å forstå plansystemet, får kjennskap til relevant lovverk og kunnskap om plan- og byggesaksbehandlingen. Det anbefales at barn- og unges talsperson og etaten med ansvar for kommunal planlegging gis mulighet for nært samarbeid.

Videre bør det etableres et system for oppfølging, veiledning og faglig støtte i kommunen for denne talspersonen. Det anbefales at det etableres en arbeidsgruppe som fungerer som et diskusjonsforum og et støtteapparat for denne ordningen.

Det anbefales også at det etableres et samarbeid mellom den som blir tildelt denne funksjonen og den som er koordinatører for lokale kriminalitetsforebyggende tiltak, og den som er folkehelsekoordinatører.

Det vil også være naturlig med et nært samarbeid mellom barn- og unges talsperson og de i kommunen som har ansvar for å planlegge og gjennomføre medvirkningsprosesser med barn og unge, når kommunen selv fremmer planer.

Videre må kommunen tilrettelegge slik at barnas talsperson har en arbeidssituasjon, (stillingsbrøk, kontor plass mv) som gjør det mulig å utføre denne funksjonen.

4.4 Plikter og rettigheter

Lovens formulering sier at det er *kommunestyret* som skal sørge for å etablere en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen. Kommunal- og moderniseringsdepartementet råder derfor kommunestyret til å utarbeide en arbeidsinstruks for vedkommende som blir utpekt til å ivareta ordningen. Eksempler på arbeidsinstruks vil bli å finne i oppdatert Temaveileder om barn og unges interesser i planlegging og byggesaksbehandling som ferdigstilles våren 2018

I kommunelovens § 23 nr. 3 heter det at administrasjonssjefen har møte og talerett, personlig eller ved en av sine underordnede, i alle kommunale eller fylkeskommunale folkevalgte organer med unntak av kontrollutvalget. Dersom barn- og unges talsperson er ansatt i kommunen, har vedkommende etter Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering møterett i disse møtene. Departementet anbefaler derfor at den som utpekes til å være barn- og unges talsperson er ansatt i kommunens administrasjon.

Dersom vedkommende som innehar ordningen ikke er ansatt i kommunen, anbefaler Kommune- og moderniseringsdepartementet at kommunestyret fatter et vedtak om at vedkommende skal møterett til disse møtene, for å sørge for at kommunen følger plan- og bygningslovens §§ 1-1, og 3-1. Dette bør klart frem i arbeidsinstruksen.

Departementet forutsetter at barn- og unges talsperson deltar i alle oppstartsmøter for plansaker og blir tatt med som en del av kommunens behandling av saker som angår barn og unge. Oppstartsmøter for plansaker ble lovpålagt fra 1.7.2017, med virkning fra 1.1.2018. I byggesaker der barns interesser er berørt er det også naturlig å drøfte saken med barn- og unges talsperson og at vedkommende deltar på forhåndskonferansen.

Det er kommunens ansvar at vedkommende blir innkalt til disse møtene.

I arbeidsinstruksen anbefales kommunestyret å gi den særskilte ordningen møte-, tale- og forslagsrett i de utvalg som behandler plan- og byggesaker. Departementet mener at dette er nødvendig, dersom vedkommende skal kunne utføre oppgaver i tråd med lovens intensjoner om å synliggjøre og ivareta barn og unges interesser når plan- og byggesaker utarbeides og behandles. Det enkelte utvalg står imidlertid fritt til å avgjøre om et forslag skal realitetsbehandles.

Den utpekte har som kommunalt ansatt eller oppnevnt ikke adgang til å klage over vedtak, men det er vesentlig at den gis rett til å fremme protokolltilførsel. Protokolltilførsel formuleres dersom vedkommende mener at barns og unges interesser ikke blir ivaretatt i plan- eller byggesaksprosessen etter plan- og bygningslovens

bestemmelser eller er i strid med rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen.

4.5 Administrasjonssjefens oppgaver og myndighet

Kommunelovens § 23 Administrasjonssjefens oppgaver og myndighet sier i nr. 2 at administrasjonssjefen skal påse at de saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll.

Etter Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering vil det *ikke* være innenfor administrasjonssjefens styringsrett å instruere vedkommende til *ikke* å ivareta barn og unges interesser i plan- og byggesaksbehandlingen. På den andre siden kan instruksjonsretten benyttes til å sikre at vedkommende rent faktisk gjør jobben med å ivareta disse interessene på en god måte. Det innebærer at rådmannen ikke kan instruere talspersonen når det gjelder dennes rent *faglige* gjøremål som følger av den lovbestemte funksjonen i plan- og bygningsloven §3-3 tredje ledd.

Det gjøres unntak fra kommunelovens hovedregel i § 23 nr 1 ved at det i loven presiseres at *annet kan følge av lov*. Dette unntaket gjelder den særskilte ordningen som har sin hjemmel i plan- og bygningsloven som er en særlov. Når det gjelder gjøremål *for øvrig* er imidlertid vedkommende talsperson underlagt rådmannens instruksmyndighet.

4.6 Hvem kan utpekes til å ivareta ordningen - forslag til modeller

Innhentede erfaringer tilsier at det kan være en gode løsninger å kombinere stillinger i små og mellomstore kommuner. Under presenteres forslag til kombinasjoner av stillinger for den som kan utpekes til å ha ansvaret for ordningen. Uansett modell er det nødvendig for kommunen å vurdere egnetheten til den person som skal utpekes. Engasjement og utholdenhet er nyttig egenskaper. Evne til nettverksbygging, samarbeidsvilje og selvstendig arbeid kommer også godt med i arbeidet med å tale de unges sak. Som nevnt over er det viktig at talspersonene gis rimelige arbeidsforhold som størrelse på stilling, opplæring og plassering.

a) Folkehelsekoordinator

Folkehelsekoordinatoren skal være en pådriver og støtte i folkehelse spørsmål, sørge for folkehelse i planer, søke tilgjengelig kunnskap og jobbe kunnskapsbasert. En viktig del av jobben som folkehelsekoordinator er å få folkehelsearbeidet forankret i kommunens planverk. Folkehelsekoordinatoren vil være nyttig når kommunen skal skaffe seg oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorer i kommunen. Denne oversikten innebærer også forhold som angår barn og unge.

Gjennom oversiktsarbeidet vil folkehelsekoordinatoren være kjent med barn og unges oppvekstvilkår. Koordinatoren vil ha kjennskap til trafikkforhold for myke trafikanter, fritidsaktiviteter og i hvilken grad nærmiljøet har trygge og tilgjengelige aktivitetsfremmende omgivelser og plasser. Det vil være nyttig kunnskap å ha dersom koordinatoren blir utpekt til også å være barnas talsperson med ansvaret for å ivareta barn og unges interesser i arealplanleggingen.

b) Sekretær for barne- og/eller ungdomsråd

På kommunenivå har det gjennom flere år vært arbeidet aktivt med å sikre barn og ungdom rett til deltakelse og innflytelse. Om lag tre fjerdedeler av landets kommuner har opprettet et innflytelsesorgan for barn og ungdom. Det kan være barne- og ungdomsråd, ungdommens kommunestyre, kommunale elevråd, kontaktutvalg mellom ungdom og politikere, eller barnas kommunestyre.

Barne- og ungdomsrådene trenger administrativ sekretærhjelp slik at de kan fungere optimalt. Mange kommuner har gitt sekretæroppgaven til en av sine ansatte. Sekretæren har som oppgave å kalle inn til møter, skrive referater og følge opp og legge forholdene til rette slik at barne- og ungdomsrådet kan få utført sine gjøremål.

Sekretæren har gjerne en deltidsstilling som kan utvides til også å omfatte den særskilte ordningen. Denne kombinasjonen har vist seg å være hensiktsmessig, da sekretæren for disse rådene har nær kontakt med barn og unge. Vedkommende vet hva de unge er opptatt av i sine oppvekstmiljøer, kjenner deres ønsker og behov, bruk og opplevelser av nærområdet.

I tillegg til sin barnefaglige kompetanse har sekretærene for barn og ungdomsrådene gjerne også erfaring med medvirkningsprosesser for barn og unge. Denne kompetansen kan da enkelt tilflytte kommuneadministrasjonens medarbeidere på en smidig og rasjonell måte.

c) Koordinator for lokale kriminalitetsforebyggende tiltak

De fleste kommuner har koordinatorene for samarbeid om lokale, kriminalitetsforebyggende tiltak for barn og unge. I dette koordinerende arbeidet handler det om å skape arenaer der lokale krefter fra ulike sektorer kan utveksle erfaringer, utarbeide felles strategier og utforme målrettede tiltak tilpasset lokale utfordringer. De har gjennom sitt nettverk og arbeidsform opparbeidet en verdifull kompetanse om sammenhenger mellom nærmiljøets fysiske utforming og hvorvidt det oppleves trygt, variert, spennende, aktivitetsfremmende for barn og unge og om det er sosialt inkluderende eller ikke.

Sentrale parter er skole, barnevern, helse-/sosialetat og politiet. Mange av koordinatorene er også utpekt som barnerepresentanter. De har en tilleggskompetanse og innsikt som viser seg å være svært nyttige i planleggingen, når barn og unges interesser skal ivaretas i kommunens plan- og byggesaksbehandling.

d) Andre løsninger utelukkes ikke, men departementet anbefaler at vedkommende er ansatt i kommunens administrasjon og har kontorplass rimelig nær planavdelingen.

4.6 Ansvar på regionalt nivå

Som det går frem av plan- og bygningslovens § 3-2 skal fylkesmannen påse at kommunen oppfyller plikten til planlegging etter loven. Slik sett har fylkesmannen ansvar for at den særskilte ordningen blir gjennomført etter intensjonene i loven. Regional planmyndighet skal veilede og bistå kommunene i deres planleggingsoppgaver.

I Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unge i planleggingen, påpekes også ansvaret for å veilede og bistå kommunene. Ansvaret innebærer også veiledning av de som er tildelt funksjonen som den særskilte ordning for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen.

Fylkesmannen og fylkeskommunen i de ulike fylkene/regionene kan selv organisere veiledningen og tilretteleggingen på den måten de selv finner mest hensiktsmessig.

Når kommunen har valgt ordning etter § 3-3 tredje ledd i plan- og bygningsloven, skal dette meldes til Fylkesmannen, med kopi til fylkeskommunen. Der det må opplyses om hvordan ordningen er organisert. Likeså hvordan forholdene i kommunen er lagt til rette slik at vedkommende som er utpekt kan ivareta barn og unges interesser i plan- og byggesaksbehandlingen.